

BINNENLANDSE VEILIGHEIDSDIENST

329.15
'S-GRAVENHAGE, 10 November 1950.
Javastraat 68

No. 85782

Bijl.: een

Betr.: Deviationisme in de C.P.N.

A
46877.
15.11.50

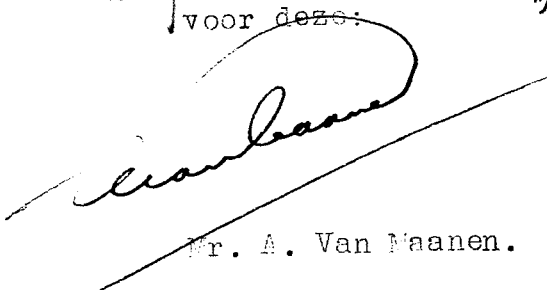
VERTROUWELIJK.

Bij deze heb ik de eer Uwer Excellentie een dezerzijds samengesteld rapport te doen toekomen betreffende deviationisme in de C.P.N..

Ter toelichting van het gebruik van de woorden "deviatie" en "deviationisme" zij vermeld, dat het woord "deviatie" werd gebezigd voor daadwerkelijk, door manifestaties en/of acties gebleken afwijkingen van de algemene partijlijn in politiek positieve zin. "Deviationisme" werd gebezigd in verband met de bij sommige personen bestaande neiging tot afwijking van de partijlijn, voorzover deze nog niet door acties e.d. werd verwezenlijkt.

Z.E. de Minister van Binnenlandse Zaken werd op gelijke wijze ingelicht.

HET HOOFD VAN DE DIENST
voor deze:

Mr. A. Van Naanen.

Aan Zijne Excellentie
de Heer Minister-President,
Plein 1813, no 4
te
'S-GRAVENHAGE.

DEVIATIONISME IN DE C.P.N.

Bij de beantwoording van de vraag of in de C.P.N. een toenemend deviationisme te bespeuren valt, moet rekening gehouden worden met de samenstelling van de partij kort na de bevrijding.

Het is voldoende bekend, dat de grote toeloop van leden in het eerste jaar na de wederoprichting van de C.P.N. o.m. enerzijds werd veroorzaakt door het bij velen levende verlangen de in de illegaliteit verworven eenheid te continueren, anderzijds mede beïnvloed werd door de waardering voor de militaire prestaties der Russische legers in de oorlog tegen Hitler c.s. en het aandeel der Nederlandse communisten in het verzet.

Politiek realisme was bij zeer velen der nieuw toegetreden leden niet aanwezig. Van een bewuste ondersteuning van het communisme in al zijn consequenties kan bij deze categorie zeker niet worden gesproken.

De door de communistische doctrine zelf opgeworpen scheiding in de "kapitalistische" maatschappij, alsmede haar voorstelling van de noodzakelijkheid van de strijd der "onderdrukte klasse" tegen de "uitbuiters" moest onvermijdelijk leiden tot een vernietiging van deze illusie van eenheid in de wereld.

De nadere uitwerking en precisering van de communistische tactiek, waaruit duidelijk de onwil der leiders tot loyale samenwerking kon blijken, had dan ook tot gevolg, dat het maatschappelijk gevoelen van deze leden steeds vaker in conflict kwam met de politiek van de partij.

Mede doordat de bovenbedoelde sympathie niet langer door nieuwe gebeurtenissen werd gevoed - integendeel ondermijnd werd door de voor het Westen alarmerende omwenteling in Tsjecho-Slowakije en het negativisme van de Russische buitenlandse politiek, zoals dit zich o.m. herhaaldelijk manifesteerde in de U.N.O. - ontstond een toenemend ledenverlies voor de C.P.N. en de terugkeer van de uitgetreden leden tot het "normale" politieke leven.

In het voorjaar van 1947 had de C.P.N. haar grootste aanhang van leden en sympathiserenden bereikt. Sindsdien ging het snel bergafwaarts.

Dit betekent, dat de daadwerkelijke toepassing van het Stalinisme bij een grote massa van voormalige C.P.N.-leden sindsdien geen instemming meer vond. Dit gedeelte der leden was slechts tot op zekere hoogte accoord gegaan met de politiek der leiders en was derhalve voor de revolutionaire partij van de aanvang af slechts van beperkte waarde. De nieuwbakken leden deinsden terug voor de gevolgen van de communistische partij-politiek.

Hun korter of langer aanblijven in de C.P.N. werd bevorderd door de betrekkelijke inactiviteit van de partij, waardoor ernstige conflicten werden vermeden. In die tijd was behoudens enkele

uitzonderingen op grond van nationale motieven noch van heftige politieke agitatie, noch van een intensieve "communistische opvoeding" van de leden veel te bespeuren.

Ofschoon de partijleiding de wenselijkheid van een politieke scholing der leden wel inzag (reeds in 1944/'45 werd te Eindhoven een cursus "Scholing en Strijd" gegeven en in 1946 gaf het bekende "Marx-Instituut" te Amsterdam een zestal cursussen uit ter instructie van de scholingsinleiders) beschikte men niet over voldoende bekwame kaderleden om deze eerste, zwakke pogingen tot consolidatie tot een succes te maken.

Eerst op de November-conferentie van 1946, die de opening van de Centrale Partijschool in December d.a.v. tot resultaat had, nam het Partijbestuur het besluit het politieke leven binnen de partij volgens een bepaald plan tot leven te brengen met behulp van daartoe speciaal geschoolde politieke instructeurs. In het vroege voorjaar van 1947 werden de eerste opgeleide krachten over vele districten verspreid.

Door de wijze, waarop de langzaam herlevende politieke activiteit zich manifesteerde, werden weliswaar velen van de C.P.N. afgeschrikt, doch voor de partij werkte dit tevens als een zeef, waardoor geleidelijk de "gematigde" elementen binnen de organisatie van het militant-revolutionaire gedeelte werden gescheiden. Deze gereserveerdheid werd ook buiten Nederland in de Stalinistische organisaties waargenomen. Hierin ligt in het algemeen de oorsprong van het deviationisme binnen de communistische wereld.

De teruggang van ledental en stembusaanhang wordt dezerzijds dan ook gezien als een verzwakking van de parlementaire macht van de C.P.N., doch anderzijds als een versteviging van de revolutionaire gedachte binnen de partij.

Gezien het feit, dat de leidende functionarissen van de Communistische Partij van Nederland, met Paul de Groot aan het hoofd, volkomen critiekloos blijken te staan t.o.v. de suggesties van Moskou en het Kominform, en beschouwd moeten worden als getrouwe medewerkers aan het Russische politieke schema, moet de gedachte aan het bestaan van een tendenz tot andersgerichte politiek binnen de partij categorisch worden tegengesproken. Elke afwijkende stem wordt zoveel mogelijk onmiddellijk gesignaleerd, terecht gewezen en waar nodig geëlimineerd ter ideologische verplettering van door de partijleiding ongewenst geachte stemmingen (defaitisme, politieke lusteloosheid e.d.).

De aankondiging van een ledenwerfactie op de Decemberconferentie van 1949 toont aan, dat de Partijleiding vrees koestert voor een te grote teruggang van de numerieke kracht van de C.P.N.. Niettemin wordt dezerzijds aangenomen, dat in de toekomst steeds minder leden om principiële redenen zullen uittreden en dat ook de aanhang - getuige de verkiezingsuitslagen van 1949 en 1950 - min of meer stabiel zal blijven.

Het resterende gedeelte van de leden, dat de Stalinistische

politiek in zijn scherpere, ondubbelzinnige uitingen volgt, vormt de kern van de Communistische Partij van Nederland, ontdaan van de na-oorlogse franje, solidair met de Sowjet-Unie, revolutionnair.

Hoewel derhalve tot een toenemende homogeniteit binnen de partij t.a.v. de algemene politieke lijn in het kader van het Stalin-imperialisme moet worden geconcludeerd, kan tot op heden geenszins eenzelfde ontwikkeling worden vastgesteld op het terrein van de praktische uitvoering van de taken, welke door de partij-leiding van de functionarissen en de leden wordt geëist.

Duidelijk is waar te nemen, dat het beleid van het Partij-bestuur niet overal de goedkeuring der leden wegdraagt. Voor een belangrijk deel moet dit worden toegeschreven aan persoonlijke overwegingen of regionalisme. De meest sprekende gevallen zijn echter die, waarin de C.P.N.-leiding direct of indirect beschuldigd wordt van een gebrek aan wijs beleid.

Van georganiseerd Tito-isme in de werkelijke betekenis van het woord, dus bewuste navolging van het Joego-Slavische separatisme t.o.v. het Midden- en Oost Europese Sowjet-bloc is in Nederland - de niet levensvatbaar gebleken dwerg-organisatie van George Oversteegen te Utrecht daargelaten - niets te bespeuren.

Noch de vroeger uitgetreden, noch de geroyeerde leden hebben zelfstandige communistische organisaties gevormd, die een van de C.P.N. afwijkende communistische politiek nastreven. Zelfs kan dit niet gezegd worden van de groep van G. Roorda in Friesland, welke vrij kort na haar openbaar optreden is opgegaan in de Socialistische Unie, ook al betitelde de C.P.N. Roorda en aanhang als Titoïstisch. De houding van Roorda echter kan, zoals hierna zal blijken in eerste aanleg althans niet als een geval van deviationisme worden beschouwd.

Het roeyement van Lambrecht Hendrik de Heer (geb. 27.5.1899 te Klundert, wonende te 's-Gravenhage) vloede geenszins voort uit de oppositie van betrokkene tegen de Stalinistische opvatting. Zoals bekend weigerde De Heer actieve medewerking aan de uitvoering van de vredespropaganda van de C.P.N., waarbij aan de Sowjet-Unie een overwegende rol in het "vredeskamp" was toebedeeld. De Heer was van mening, dat de accentuering van de rol van de Sowjet-Unie in deze gecamoufleerd-communistische actie nadelig zou inwerken op het succes daarvan. Hij becritiseerde de tactische uitvoering van een actie, met welker strekking hij echter volkomen accoord ging.

Het conflict om "de Vrije Katheder" ademt dezelfde geest. De bekende communist Marcus Bakker (geb. 20.6.1923 te Zaandam, wonende aldaar), fulmineerde in "De Waarheid" van 21.12.1949 tegen de volgens hem door "de Vrije Katheder" betoonde onverschilligheid inzake de vredesbeweging.

"Men mag", aldus Bakker, "op het eind van 1949 van een per-soon, groep of blad met het voorvoegsel "progressief" duidelijke taal verlangen als het gaat om de vragen, die de wereld "bezig houden. En dat betekent dan: het kiezen van de zijde van "de U.S.S.R. als de voornaamste kracht van de vrede".

Het was echter ook en vooral omdat "de Vrije Katheder" zich niet voegde in het keurslijf van de partijpropaganda, doch deze zelfs becritiseerde en derhalve, volgens Bakker, "objectief het "kamp van de tegenstander versterkt".

In het door de C.P.N.-leiding gewraakte artikel "Erger dan toen" diende H. Ritsema (schuilnaam van Mr. Samuel Davids (geb. 8.2.1897 te Amsterdam, wonende aldaar) "De Waarheid" van antwoord. Hij verklaarde zich oneens met de blinde verheerlijking van de Sowjet-Unie ("zoveel goedkope stroopsmeerderij"), die "elke ware liefde alleen maar van haar luister en haar waardigheid kan beroven". Zijn critiek was geen rebellie tegen de Stalinistische opvatting - eerder het tegendeel - noch tegen de positie van Stalin in het internationale communisme, doch hekelde de geest van bewuste, volstreckte eenzijdigheid in de propaganda van de C.P.N., die volgens zijn mening "de wederpartij meer baten dan havenen" kan.

De daarop volgende reactie van het Partijbestuur, bij monde van Paul de Groot, heeft het kortstondig verzet van de communistische leden van de redactie-staf van "de Vrije Katheder" gebroken. Aanvankelijk werden geen berichten over een blijvende oppositie vernomen. Later echter sprak de partij een scherp oordeel uit over de blijkbaar in zijn houding volhardende vorengenoemde Mr. Davids, die na het rond de "V.K." uitgebroken conflict als partijlid werd geroyeerd. Ofschoon hij, op uitnodiging van Joego-Slavische autoriteiten, deelnam aan een studie-reis naar dit land, heeft hij in besloten kring de breuk met de C.P.N. betreurd.

Om zijnentwille werd Mr. Petronella Everdina Eldering (geb. 6.10.1909 te Rotterdam, wonende te Amsterdam) uit de partij geroyeerd, zogenaamd omdat zij in strijd met de partijdiscipline had gehandeld, doch in werkelijkheid omdat zij een persoonlijke verhouding met Davids onderhield. (Juni 1950).

Werd zo ook hier het gezag van de partij over de intellectuele leden voor het grootste deel hersteld, het is een open vraag in hoeverre dit succes blijvend is.

Het was deze politiek van de partij, welke juist onder de intellectuelen, alsmede onder de meest bewuste functionarissen, en daarom des te meer opvallend, spanningen opriep, waarbij zij voor de keuze gesteld werden van een capitulatie voor de discipline of verwijdering uit de partij.

Deze verkapte bedreiging met "Kaltstellung" betekent voor politiek extreem-links georiënteerde personen in feite de vernietiging van de mogelijkheid tot verwezenlijking van hun zienswijze. Daardoor worden de meest links gerichte, doch weerspannige elementen weer naar de partij toegedreven, terwijl anderen juist tot politieke inactiviteit of tot feitelijke deviatie worden gedrongen.

Dit laatste is het geval met de groep van G. Roorda in Friesland. Oorspronkelijk was deze afscheiding het resultaat van een persoonlijke vete tussen Roorda en de algemeen secretaris van de C.P.N., Paul de Groot.

Reeds lang kon de samenwerking van de C.P.N.-leiding met Roorda niet goed genoemd worden. De dictatoriale houding van De Groot heeft het hare tot deze scheuring bijgedragen.

Roorda was en is in zijn gemeente zeer populair. Het Partijbestuur slaagde er niet in zijn macht te breken, ofschoon men zowel in "De Waarheid" als door middel van sprekers op openbare vergaderingen van de partij Roorda's houding als een gevolg van "politieke afwijkingen" bestempelde.

Bij de laatste verkiezingen heeft de "Socialistische Unie" haar positie geconsolideerd en zelfs, zij het in geringe mate, verbeterd.

Het staat vast, dat Roorda de breuk met de partij betreurde. Aanvankelijk verklaarde hij, dat de scheiding slechts tijdelijk zou zijn. De opening van de voorshands mislukte besprekingen met het bestuur van de Revolutionnaire Communistische Partij (R.C.P.) heeft echter duidelijk aangetoond, dat de terugkeer tot de C.P.N. voor Roorda nog slechts mogelijk ware, indien hij openlijk zijn politiek optreden zou veroordelen.

Samenvatting van het voorgaande leert, dat

- a.: de Communistische Partij van Nederland in de periode van 1947 tot heden geleidelijk een groot deel van de na de bevrijding toegetreden leden heeft verloren door het geleidelijk meer tot uiting komen van het Stalinistische karakter van haar openlijke politiek;
- b.: de uitgetreden elementen, voor zover zij opnieuw tot een politieke groepering toetraden, zijn opgegaan in niet doctrinaire Marxistische politieke partijen, althans zich niet hebben verenigd in politiek links-extreme anti-Stalinistische groepen;
- c.: in de huidige situatie binnen de partij een zekere mate van homogeniteit is bereikt t.a.v. de algemene politieke lijn, doch dat de wijze van uitvoering der partijtaken en het beleid van het Partijbestuur niet steeds de goedkeuring der leden verwerven;
- d.: daadwerkelijke deviatie tot op heden alleen kon worden waargenomen in de latere houding van G. Roorda, doch dat een consequent doorgevoerde politiek van versteviging der partijdiscipline verdere deviatie in de hand kan werken.